

ทุนมนุษย์และทรัพยากรอำนาจที่เหลื่อมล้ำ : ปัญหาเชิงลึกของการตัดสินใจ ไม่ศึกษาต่ออุดมศึกษาของเยาวชนไทย*

INEQUALITY OF HUMAN CAPITAL AND THE POWER RESOURCE: PROBLEM
IN-DEPTH OF THAI YOUTH DECISION TO DECLINE HIGHER EDUCATION

ธนกร วรพิทักษานนท์

Thanakorn Worapitaksanond

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University

Corresponding Author E-mail: Thanakorn.Wo@chula.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษามีคุณูปการต่อการพัฒนามนุษย์ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งการได้รับการศึกษาต่อเนื่องของเยาวชนโดยเฉพาะระดับอุดมศึกษายังสำคัญต่อคุณภาพทางเศรษฐกิจสังคมและการพัฒนาประเทศให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตามเยาวชนจำเป็นต้องอาศัยทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมของตนเองและครอบครัวในการเข้าถึงอุดมศึกษา ขณะที่เยาวชนอยู่ภายใต้ปัญหา เงินไข และข้อจำกัดจากความเหลื่อมล้ำทางทุนและทรัพยากรที่ชี้วัดไม่ได้ด้วยข้อมูลทางสถิติ บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายทุนมนุษย์และทรัพยากรอำนาจที่เหลื่อมล้ำ: ปัญหาเชิงลึกของการตัดสินใจไม่ศึกษาต่ออุดมศึกษาของเยาวชนไทย โดยได้สร้างสมการเพื่อฉายภาพทรัพยากรอำนาจ ด้วยการนำผลประโยชน์หลักด้วยต้นทุนในมิติเชิงลึกซึ่งทำให้เห็นความเหลื่อมล้ำแฝงในมิติเศรษฐกิจ ได้แก่ เศรษฐฐานะ การเข้าถึงทุนและการลงทุน รวมถึงมิติสังคม ได้แก่ ความมั่นคงในครัวเรือน เพศ และสุขภาพ โดยเป็นผลกระทบจากโครงสร้างและครอบครัวที่กระทำต่อปัจเจก รวมทั้งชี้ให้เห็นว่า เยาวชนทุกคนมีสถานะในสิ่งที่เรียกว่า สัมภาระชีวิตแตกต่างกันจึงส่งผลต่อโอกาสและอำนาจต่อรองทางการศึกษาที่ต่างกัน นำไปสู่การตัดสินใจไม่ศึกษาต่ออุดมศึกษาและเข้าสู่ตลาดแรงงานซึ่งมีโอกาสเสี่ยงต่อการเป็นคนจนเปราะบางและผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำเป็นวงจรส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นไม่จบสิ้น ดังนั้น การออกแบบนโยบายสาธารณะทางการศึกษาจึงต้องเคลื่อนตัวเข้าหาและโอบรับทุกคนที่มีความปรารถนาต้องการศึกษาด้วยการเสริมทรัพยากรอำนาจลดสัมภาระชีวิต โดยบูรณาการ

*Received March 5, 2025; Revised April 4, 2025; Accepted April 18, 2025

ผ่านกลไกเชิงสถาบันและโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมสร้างความครอบคลุมเพื่อไปสู่สังคมที่เป็นธรรม

คำสำคัญ: ความเหลื่อมล้ำ; ทรัพยากรอำนาจ; ทูมมนุษย์

Abstract

Education contributes concretely and abstractly to human development, and the continuous education of young people, especially at the higher education level, is important for economic and social balance and the country's development in the 21st century. However, young people must rely on their and their family's economic and social capital to access higher education. Meanwhile, youth are subject to problems, conditions, and limitations due to capital disparities and resources that statistical data cannot measure. This article studies the inequality of human capital and power resources and the problem of Thai youth's decision to decline higher education. The author creates an equation to project power resources by subtracting benefits from costs in an in-depth dimension that reveals latent disparities in economic dimensions such as financial status, access to capital, and investment, as well as social dimensions such as household security, gender, and health leads to the decision not to pursue higher education and enter the labor market, where young people have the opportunity to be vulnerable to poverty and reproduce inequality in an endless cycle, passed down from generation to generation. Therefore, the direction of public education policy design must move towards and embrace all young people who desire to study by empowering resources to reduce the burden of life. Integrating through institutional mechanisms and social safety nets creates comprehensiveness toward a justice society.

Keywords: Human Capital; Inequality; The Power Resource

บทนำ

การศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ เพื่อยกระดับประชากรให้มีความรู้ความสามารถและเลื่อนชั้นทางสังคมผ่านการแสวงหารายได้ อย่างไรก็ตามการศึกษาไทยเผชิญกับความเหลื่อมล้ำอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ปัจจุบันที่ประสบปัญหาเยาวชนขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาต่อในระดับที่สูงกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สุรศักดิ์ มีบัว, 2561) สอดคล้องกับรายงานสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

ปี พ.ศ. 2567 ที่ระบุว่ามีความเป็นนักเรียนยากจนและยากจนพิเศษ บางส่วนไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่เป็นลักษณะครอบครัวแห่งกลางและผู้ปกครองมีระดับการศึกษาไม่สูง นักเรียนเหล่านี้ภายหลังได้รับการศึกษาภาคบังคับแล้ว มีเพียง 31% ที่เข้าศึกษาต่อในระบบ TCAS ขณะที่กว่า 66.59% ไม่ศึกษาต่อ รวมทั้งไม่มีข้อมูลในระบบและการประกอบอาชีพ ซึ่งชี้ว่าเด็กยากจนเรียนต่อมหาวิทยาลัยน้อยกว่าค่าเฉลี่ยประเทศถึง 2 เท่า และมีเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษากลุ่มใหม่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2567)

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจึงสัมพันธ์ทางตรงกับความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจทั้งความยากจน ภาระหนี้สินครัวเรือน ค่าครองชีพ ภาวะเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อตัดสินใจออกจากระบบการศึกษาของเยาวชน (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2568) แต่ทั้งนี้ ยังคงมีเหตุปัจจัยร่วมที่สร้างผลกระทบให้ทวีความรุนแรงขึ้นด้วยเช่นกัน ประกอบด้วย มิติทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำในสถานศึกษาที่ขาดแคลนทรัพยากรและคุณภาพของระบบการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน มิติเชิงโครงสร้างที่มีความต่างในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่แตกต่าง ทั้งที่อยู่อาศัย ค่าใช้จ่ายการศึกษาต่อและการทำงานภายใต้บริบทในชุมชนหรือสังคม (ธนกร วรพิทักษานนท์, 2564) รวมถึง มิติเชิงนโยบายในกระบวนการเปลี่ยนผ่านและการคัดกรองเพื่อเข้าสู่การศึกษาต่อที่ยังคงมีข้อบกพร่องมาก (ธนาชัย สุนทรอนันตชัย, 2556) และมิติเชิงอำนาจ ทั้งความมั่นคง การให้คุณค่าทางสังคม การตัดสินใจ และการต่อรอง ที่ส่งผลกระทบต่อเข้าถึงโอกาสในชีวิต (ธร ปิติตล, 2564) ทุกมิติจึงล้วนส่งผลต่อเยาวชนไทยจำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาได้ โดยนอกจากปัญหาเชิงกายภาพแล้วควรตั้งโจทย์การศึกษาในลักษณะที่พิจารณาอนาคตปลายทางของเด็กหลังจบการศึกษาและบทบาทหน้าที่ในสังคมไทย การศึกษาจึงควรตอบโจทย์กับเด็กที่มีความแตกต่างกันทั้งเชิงปัจเจกและเชิงสังคมในลักษณะยืดหยุ่นและครอบคลุมได้

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายและฉายภาพปัญหาทุนมนุษย์และทรัพยากรอำนาจที่เหลื่อมล้ำกับการตัดสินใจไม่ศึกษาต่ออุดมศึกษาของเยาวชนไทย ด้วยข้อมูลเชิงปรากฏการณ์ร่วมกับออกแบบสมการเพื่อคำนวณทรัพยากรและสัมภาระชีวิตเชิงปัจเจกด้วยแนวคิดทุนมนุษย์ (Human Capital) และ แนวคิดทรัพยากรอำนาจ (The Power Resource Theory) เพื่อประโยชน์ต่อแนวนโยบายสาธารณะภายใต้กรอบคิดการพัฒนาที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังและความครอบคลุมทางสังคม (Social Inclusion) พร้อมทั้งนำเสนอการบรรเทาปัญหาสู่ความเสมอภาคทางการศึกษาด้วยองค์ความรู้เชิงสังคมสำหรับทุกคน (Inclusive Society)

ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในสังคมไทย

ระบบอุดมศึกษาปัจจุบันมีความพยายามปรับกลยุทธ์เพื่อทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ตามศตวรรษที่ 21 ที่เยาวชนจำนวนหนึ่งสามารถเป็นผู้ประกอบการตั้งแต่วัยเยาว์โดยไม่จำเป็นต้องศึกษาต่ออุดมศึกษาที่ต้องใช้เวลาและต้นทุนของ

ค่าเล่าเรียนสูงขึ้นทุกปี สถานการณ์นี้เป็นค่านิยมใหม่ที่อาจเป็นคุณประโยชน์ แต่ในทางกลับกันนำไปสู่ปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และการขาดแคลนบุคลากรในระบบของงานที่จำเป็นต้องมีวุฒิระดับอุดมศึกษา ความไม่สมดุลนี้สร้างความเสี่ยงต่อภาคธุรกิจจะโยกย้ายไปลงทุนในประเทศที่พลเมืองมีอัตราการศึกษามากกว่าส่งผลให้อาชีพของเยาวชนจะกลายเป็นคนตกงานและยากจน (จักรกฤษณ์ สิริริน, 2565) ลักลั่นกับสังคมไทยที่แม้ผลิตค่านิยมการศึกษาต่ออุดมศึกษามายาวนาน แต่เยาวชนจำนวนไม่น้อยที่ต้องการศึกษาต่อเพื่อเป็นบุคลากรทำงานในระบบกลับไม่สามารถเข้าถึงได้ด้วยเงื่อนไขและข้อจำกัดภายใต้โครงสร้างสังคมที่เหลื่อมล้ำลิตรอนโอกาสของเยาวชน สะท้อนหลักการของนโยบายการขับเคลื่อนการศึกษาที่ไม่ตอบสนองต่อการแก้ปัญหาอย่างมีคุณภาพและยังไม่บรรลุเป้าหมายการศึกษาที่มีคุณภาพและเป็นธรรม

การปะทะสังสรรค์ระหว่างค่านิยมศึกษาต่อกับความลักลั่นในการจัดการศึกษาจึงสัมพันธ์กับผลลัพธ์การเข้าศึกษาต่อของเยาวชนไทยค่อนข้างมาก ซึ่งสะท้อนผ่านการตอรองกับระบบการศึกษาด้วยกลวิธีต่าง ๆ อย่างการเตรียมความพร้อมกวดวิชาของนักเรียนที่มีทุนเข้าถึงภายใต้ระบบการศึกษาที่มุ่งเน้นการสอบแข่งขัน (วาทีนีย์ วิชัยยา, 2561) ความพยายามช่วงชิงและลงทุนต่อการบริโภคการศึกษาพิเศษสะท้อนความพยายามลดความเหลื่อมล้ำข้ามรุ่นของชนชั้นกลางและความล้มเหลวของการศึกษาในระบบ (ธนกร วรพิทักษานนท์, 2565) และได้ผลิตสร้างความตึงเครียดระหว่างนักเรียนด้วยกันเองในฐานะความรับผิดชอบเฉพาะของปัจเจก ขณะที่โครงสร้างอำนาจที่กำหนดทิศทางได้ทำให้การศึกษามีวาระซ่อนเร้น ประกอบด้วย การทำให้การศึกษามีคุณค่าต่างกันตามค่านิยมอาชีพของสังคม และการยึดหลักมโนทัศน์แห่งผู้เชี่ยวชาญที่ให้คุณค่าต่อคุณวุฒิทางการศึกษาเพื่อประกอบอาชีพ และผลการศึกษาให้อยู่ในสภาวะการแข่งขันแบบระบบทุนนิยม ล้วนเป็นกับดักคัดกรองที่กระทบต่อปัจเจกที่ประสงค์จะใช้การศึกษาเป็นโอกาสในการแสวงหารายได้และความมั่นคงในอนาคต แม้จะพยายามตอรองด้วยการดำเนินตามทิศทางคุณค่าของสังคมก็ตาม แต่ด้วยศักยภาพที่ต่ำส่งผลให้ตกอยู่ในกับดักทางสังคมทั้งถูกระบบลดทอนอำนาจและถูกคัดออกจากระบบการศึกษา ล้วนฉายภาพการศึกษาที่เกินเอื้อถึงซึ่งเป็นส่วนสำคัญของรากปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาต่อไป (ธนกร วรพิทักษานนท์, 2564) โครงสร้างทางสังคมที่เหลื่อมล้ำจึงได้เหนี่ยวรั้งการพัฒนาส่งผลต่อโอกาสทางการศึกษาของกลุ่มคนรายได้ต่ำทั้งปัจเจกและครอบครัว (ธร ปีติผล, 2564)

ด้วยสถานการณ์ทางสังคมไทยที่ดำเนินไปสู่ความเหลื่อมล้ำทั้งทางเศรษฐกิจและทางสังคม และโลกาภิวัตน์ที่แพร่ขยายระบบทุนนิยมทางเศรษฐกิจจนเกิดวิกฤติความเหลื่อมล้ำในหลายมิติ ทำให้มีความแตกต่างเหลื่อมล้ำระหว่างครัวเรือนสูง กลายเป็นความยากจนที่สมาชิกในครัวเรือนต้องเผชิญกับความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากร โดยมีเด็กไทยในครัวเรือนเหล่านี้จำนวนไม่น้อยหลุดออกจากระบบการศึกษา จากข้อมูลในแผนที่เด็กและเยาวชนที่ไม่มีข้อมูลในระบบการศึกษาของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาพบว่า ในปี พ.ศ. 2566 มีเด็กไทยกว่า 1.02 ล้านคนที่ตกหล่นจากการศึกษา ซึ่งรวมถึงเด็กที่ไม่สามารถศึกษาต่อเนื่อง

ในระดับที่สูงขึ้นไปด้วย เยาวชนเหล่านี้ทยอยตกหล่นตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงอุดมศึกษา ด้วยจำต้องออกจากระบบการศึกษาเพราะสถานะทางการเงินของครอบครัว ทั้งเยาวชนต่างจังหวัดและเยาวชนในเมืองหลวงอย่างกรุงเทพมหานครด้วย (สร้อย สิริประมา, 2567)

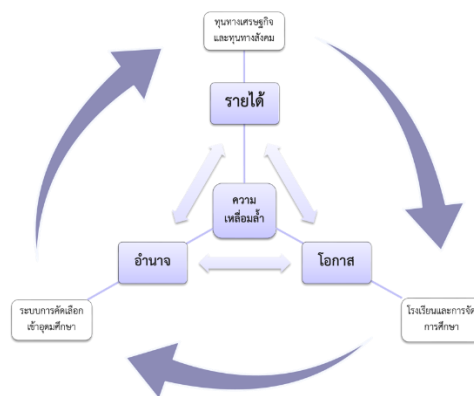
การจัดสรรทรัพยากรและออกแบบนโยบายจากบนลงล่างที่ขาดการพิจารณาในมิติเชิงระนาบและมิติด้านล่างตามสภาวะการณ์ที่เป็นจริง ยิ่งทำให้นักเรียนกลุ่มเปราะบางมีโอกาสหลุดออกจากระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานมากยิ่งขึ้น ปรากฏการณ์นี้จัดเป็นความเหลื่อมล้ำในมิติใกล้ตัวเป็นมิติการเข้าถึงบริการในสวัสดิการสาธารณะ ที่ทำให้ปัจเจกอย่างเยาวชนขาดทางเลือกและอิสรภาพในการดำเนินชีวิต (โชคกลาง มั่นคง, 2564) นอกจากนี้ระบบการศึกษาก็ถูกผลักให้อยู่ในรูปแบบของการแข่งขันโดยเฉพาะอย่างยิ่งการแข่งขันเข้าอุดมศึกษาของเด็กไทย (นิภาภรณ์ ธรรมสร และสรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ, 2560) จึงทำให้การเข้าถึงการศึกษาที่สูงขึ้นนั้นกลายเป็นเรื่องของอภิสิทธิ์ชน ด้วยจำเป็นต้องอาศัยทั้งทรัพยากร รายได้ และโอกาส (แบงค์ งามอรุณโชติ และฉิรภาพ พัททอง, 2555) อีกทั้ง ความเหลื่อมล้ำจากระบบการศึกษาเอง ที่ทำให้การเข้าถึงการศึกษากลายเป็นเรื่องอภิสิทธิ์และอำนาจในการตัดสินใจ และเห็นภาพชัดในเยาวชนไทยจำนวนไม่น้อยที่ตัดสินใจไม่ศึกษาต่อหรือเข้าไม่ถึงการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น

ปรากฏการณ์เชิงลึกของการตัดสินใจไม่ศึกษาต่ออุดมศึกษาของเยาวชน

ระบบทุนนิยมเสรียุคใหม่ภายใต้การแข่งขันและช่วงชิงที่ทำให้การกระจายรายได้มีปัญหาและการเข้าถึงทรัพยากรเกิดความเหลื่อมล้ำ กลายเป็นความต่างชั้นของรายกระจุกจนกระจาย ทั้งความยากจนรูปธรรมอย่างรายได้ ทรัพย์สิน และความยากจนนามธรรมอย่างการขาดอิสรภาพ การกีดกันทางสังคม และโอกาสได้รับการศึกษาที่ดี นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำฐานราก 2 ลักษณะ คือ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และความเหลื่อมล้ำทางสังคมทั้งยังมีประเด็นเชิงลึกของความเหลื่อมล้ำที่อาจไม่ปรากฏในฐานข้อมูลเชิงปริมาณ (สฤณี อาชวานันทกุล, 2554) หรือที่เรียกว่า ความเหลื่อมล้ำแฝงซึ่งฝังตัวอยู่ในโครงสร้างทางสังคม ทั้งระดับช่วงชั้นทางสังคม แบบแผนบรรทัดฐานการปฏิบัติและนโยบายของรัฐ การฝังตัวของความเหลื่อมล้ำแฝงนำไปสู่ความไม่เป็นธรรมทางสังคม โดยเฉพาะผลกระทบต่อประชากรกลุ่มด้อยโอกาสหรือกลุ่มที่เปราะบางกว่าคนทั่วไป (นพนันท์ วรรณเทพสกุล, 2556)

ในบทความนี้ผู้เขียนหยิบยกส่วนหนึ่งของข้อมูลจากงานวิจัยและประสบการณ์ในสนามช่วงเดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. 2564 ถึง เดือนกรกฎาคม ปี พ.ศ. 2565 ของผู้เขียนเรื่อง ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย ซึ่งได้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ในกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในนักเรียนเยาวชนไทยที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมปลายหรือเทียบเท่าจากสถาบันของรัฐหรือเอกชนในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ที่มีความต้องการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาแต่ไม่สามารถเข้าศึกษาต่อได้หรือ

ตัดสินใจไม่ศึกษาต่อ โดยส่วนสำคัญของงานวิจัยนี้พบว่า เยาวชนไทยเผชิญกับความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในเรื่องทุนทรัพย์ของตนเองและครอบครัว ความเหลื่อมล้ำทางสังคมในเรื่องความต่างระหว่างเมืองและชนบทที่ส่งผลต่อการเข้าถึงการศึกษาต่อ ความเหลื่อมล้ำด้านการกระจายโอกาสในเรื่องคุณภาพสถาบันการศึกษาชั้นพื้นฐาน ไปจนถึงความเหลื่อมล้ำเชิงอำนาจในการต่อรองกับระบบการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษา ซึ่งทุกส่วนล้วนเชื่อมโยงและส่งผลกระทบทที่ทำให้ไม่สามารถต่อรองกับระบบการคัดเลือกและการตัดสินใจออกจากระบบการศึกษาเพื่อเข้าสู่ระบบการทำงานทันที ความเหลื่อมล้ำจึงได้ฉีกรอนโอกาสทั้งทางการศึกษาและทางเศรษฐกิจของเยาวชนไป (ธนกร วรพิทักษ์นันท์, 2564) ตามแผนภาพสรุปดังนี้

ภาพที่ 1 ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการศึกษาต่ออุดมศึกษาของเยาวชน

ทั้งนี้ ความเหลื่อมล้ำอาจมีบางมิติเชิงลึก ที่มิได้ส่งผลกระทบต่อเยาวชนโดยตรง แต่ส่งผ่านบริบทแวดล้อมของปัจเจก เช่น ครอบครัว สภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิต ค่านิยมทางสังคม รวมถึง มิติที่น่าสนใจอย่างประเด็นเรื่องเพศและสุขภาพของปัจเจก ที่สามารถจัดแบ่งและสรุปประเด็นพอสังเขปตามกรอบทางทุน 2 ส่วน ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำทุนทางเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำทุนทางสังคม ตามข้อมูลส่วนหนึ่งจากงานศึกษาของธนกร วรพิทักษ์นันท์ (2564) ดังนี้

1. ปัญหาความเหลื่อมล้ำในทุนทางเศรษฐกิจกับการตัดสินใจศึกษาต่ออุดมศึกษา

1.1 การลงทุนในการศึกษาเพื่อโอกาสทางเศรษฐกิจ โดยการเข้าถึงการศึกษาต่อของเยาวชนจะอยู่ภายใต้เป้าหมายเพื่อโอกาสทางเศรษฐกิจเป็นหลักจากข้อจำกัดที่เป็นตรวนผูกโยงบุคคลไว้ ทั้งเยาวชนที่อยู่ภายใต้ครอบครัวที่มีข้อจำกัดทางการเงิน และเยาวชนที่หารายได้เพื่อศึกษาด้วยตนเอง ดังนั้น การศึกษาต่อในลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับการส่งเสริมฐานะทางเศรษฐกิจของตนเองและครอบครัวจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเพื่อลดค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น ครอบครัวที่มีปัญหาทางรายได้และอยู่ในต่างจังหวัดชนบท มองว่าการศึกษาสูงไม่จำเป็นสำหรับการทำงานในบริบทแวดล้อมที่ครอบครัวดำรงอยู่ รวมถึงต้องการให้บุตรหลานเข้าสู่การทำงานในระบบให้

รวดเร็วที่สุดเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว หรือจำเป็นต้องรักษาเงินบางส่วนไว้สำหรับสมาชิกในครอบครัวที่จะเป็นตัวแทนในการศึกษาต่ออุดมศึกษาในสาขาวิชาที่จะสามารถแสวงหารายได้อย่างมั่นคงได้เท่านั้น ยิ่งส่งผลให้ปัจเจกที่อยู่ภายใต้ข้อจำกัดทางเศรษฐกิจเหล่านี้ขาดโอกาสในการศึกษาต่อ ลดทอนประสิทธิภาพและสมรรถภาพกลายเป็นความไม่ทัดเทียมในการแข่งขันจากภาระความรับผิดชอบที่นอกเหนือจากการศึกษาต่อครอบครัว ปัจเจกเหล่านี้จึงอยู่ภายใต้ข้อจำกัดการศึกษาต่อที่ปิดกั้นความปรารถนาของผู้เรียน ดังนั้น แม้ระบบการศึกษาจะมุ่งจัดการศึกษาตามความต้องการของผู้เรียน แต่ความเหลื่อมล้ำได้ทำให้ผู้เรียนซึ่งได้รับผลกระทบขาดอิสรภาพในการเข้าถึงการศึกษาตามที่ต้องการได้ (ธนกร วรพิทักษานนท์, 2564)

1.2 การพึ่งพาทางทุนเพื่อการศึกษา ด้วยการศึกษาคืออุดมศึกษาล้วนจำเป็นต้องใช้ทุนทั้งการพึ่งพาทุนจากครอบครัวและจากรัฐ ขณะที่นักเรียนจำนวนไม่น้อยที่ดำรงชีพด้วยตนเองเป็นหลักซึ่งพบว่า นักเรียนเหล่านี้ได้รับผลกระทบมากกว่านักเรียนที่อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์จากครอบครัว โดยเฉพาะการเข้าถึงแหล่งทุนทั้งการแสวงหาทุนการศึกษาต่อด้วยตนเองและการพึ่งพาทุนการศึกษาของรัฐ ขณะที่รัฐได้สร้างข้อกำหนดเพื่อชี้วัดระดับความต้องการทุนของนักเรียนในลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ทั้งการกำหนดให้พิสูจน์ความยากจนของทั้งครอบครัว การค้าประกันโดยผู้ปกครอง การใช้ผลการศึกษา ผลการสอบและความประพฤติไปจนถึงสายคณะวิชาที่ต้องการศึกษาเป็นเกณฑ์การตัดสินใจ มองข้ามนักเรียนซึ่งอยู่ภายใต้ความเหลื่อมล้ำทั้งทางทุนเศรษฐกิจและสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานที่แตกต่างกัน ล้วนมีผลต่อการลดทอนโอกาสการเข้าถึงทุนของปัจเจก นักเรียนบางส่วนจึงไม่สามารถเข้าถึงทุนของรัฐได้ และต้องเข้าสู่การต่อรองกับการศึกษาต่ออุดมศึกษาด้วยศักยภาพเท่าที่มี ส่งผลต่อการเข้าไม่ถึงการศึกษาต่ออุดมศึกษาได้หรือออกจากระบบการศึกษาไป (ธนกร วรพิทักษานนท์, 2564)

2. ปัญหาความเหลื่อมล้ำในทุนทางสังคมกับการตัดสินใจศึกษาต่ออุดมศึกษา

2.1 ความเหลื่อมล้ำภายในครอบครัว จากภาวะครอบครัวซึ่งมีข้อจำกัดทางทุนและไม่สามารถส่งต่อสมาชิกในครอบครัวให้เข้าถึงการศึกษาต่ออุดมศึกษาได้ทั้งหมด จำต้องเสียสละจำยอมกับข้อจำกัดและตัดสินใจคัดเลือกสมาชิกในครอบครัวเป็นตัวแทนหรือถูกคัดออก รวมถึงเยาวชนที่อยู่ในครอบครัวซึ่งมีปัญหาหนี้สินซ่อนอยู่เบื้องหลังการส่งเข้าศึกษา ซึ่งครอบครัวได้กู้หนี้ยืมสินเพื่อการศึกษาของบุตรหลาน เพื่อให้สามารถเข้าถึงการศึกษาได้ทั้งการเข้าถึงสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานการเข้าถึงระบบการคัดเลือกเข้าและการลงทุนในอุดมศึกษา แลกกับหนี้สินที่เพิ่มขึ้นของครอบครัว ซึ่งทำให้นักเรียนจำนวนไม่น้อยตัดสินใจออกจากระบบการศึกษาต่อ เพื่อลดปัญหาดังกล่าว จึงเห็นได้ว่า ปัญหาหนี้มีความคาบเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำในทุนทางเศรษฐกิจด้วย และฉายภาพความเหลื่อมล้ำในทุนทางสังคม จากปัจเจกที่อยู่เติบโตภายใต้ครอบครัวที่มีสภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการศึกษาต่อ หรือการศึกษาต่อที่ต้องแลกมาด้วยความไม่มั่นคงของครอบครัว (ธนกร วรพิทักษานนท์, 2564)

2.2 ความเหลื่อมล้ำทางสุขภาพ ในประเด็นปัญหาทางสุขภาพดูเหมือนจะเป็นปัญหาเชิงปัจเจก ซึ่งต้องรับรู้เข้าใจและจัดการปัญหานี้ด้วยปัจเจกเอง แต่อย่างไรก็ตามพบว่า เยาวชนที่มีความแตกต่างทางสุขภาพและอยู่ภายใต้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีความแตกต่างกันในระบบการดูแลสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจของนักเรียน อาทิ ด้านจิตวิทยาการแนะแนว หรือการใส่ใจในนักเรียนที่มีความผิดปกติทางสุขภาพ เปรียบกับมายาคติที่ว่าดูแลสุขภาพใส่นักเรียนคนใดคนหนึ่งหรือบางส่วนเป็นพิเศษ ถือเป็นความลำเอียงและไม่เท่าเทียมกับนักเรียนส่วนมาก แม้จะเป็นปัญหาทางสุขภาพทั้งกายและจิตใจก็ตาม ให้ถือเป็นปัญหาเฉพาะปัจเจกที่ต้องรับผิดชอบตนเอง เป็นลักษณะมุมมองแบบ Majority ที่เกิดกับสังคมซึ่งให้คุณค่ากับคนส่วนใหญ่และละเลยคนส่วนน้อยในสังคม โดยเฉพาะสถานศึกษาที่มีนักเรียนจำนวนมากและมีอัตราต่อหัวระหว่างนักเรียนและครูแตกต่างกันสูง จึงทำให้เยาวชนที่มีปัญหาถูกละเลยและลดทอนการส่งเสริมให้ผู้มีข้อจำกัดทางสุขภาพให้มีสมรรถภาพในการแข่งขันและเข้าสู่การศึกษาต่อไปได้ทัดเทียมกับผู้อื่น ส่งผลให้นักเรียนที่มีความแตกต่างทางสุขภาพหลุดจากระบบการศึกษาด้วยเช่นกัน (ธนกร วรพิทักษ์นันท์, 2564)

2.3 ความเหลื่อมล้ำทางเพศ เป็นอีกหนึ่งประเด็นที่มีความน่าสนใจ ภายใต้บริบททางสังคมที่มีการให้คุณค่าทางเพศเชื่อมโยงกับอาชีพ รวมถึง การเชื่อมโยงเพศภาวะกับความเหมาะสมในการศึกษา โดยพบว่า ผลกระทบได้เกิดกับเพศหญิงเป็นจำนวนมาก ซึ่งถูกกรอบด้วยความเหลื่อมล้ำทางเพศที่ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาต่อในคณะสาขาวิชาที่ถูกผูกโยงกับเพศชายในการศึกษาเป็นหลัก รวมถึงการไม่สามารถมีตัวเลือกในการศึกษาต่อในพื้นที่ซึ่งอยู่ห่างไกลการสอดส่องดูแลจากครอบครัว การที่ปัจเจกถูกกรอบด้วยประเด็นทางเพศภาวะนี้แสดงให้เห็นถึงสถานะทางสังคมที่สร้างความรู้สึกไม่ปลอดภัย ไม่เอื้อต่ออำนาจการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตของเพศหญิงและเพศอื่น ๆ เท่าที่ควรแม้แต่ในบริบทของการศึกษาต่ออุดมศึกษา ตัวแปรนี้ได้กลายเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่ออำนาจการเข้าถึงการศึกษาของเยาวชน ซึ่งได้สร้างข้อจำกัดและมีส่วนต่อการตัดสินใจไม่ศึกษาต่ออุดมศึกษาของปัจเจกด้วยเช่นกัน (ธนกร วรพิทักษ์นันท์, 2564)

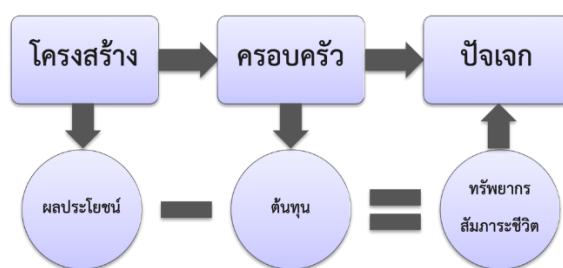
แนวทางใหม่ในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

เส้นทางการศึกษาในสังคมไทยได้แสดงให้เห็นว่า ทูทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมมีผลอย่างมากต่ออำนาจในการตัดสินใจในการศึกษาของเยาวชน ซึ่งเยาวชนที่มีต้นทุนต่ำนำไปสู่ภาวะไร้ทางเลือกและจำนนต่อสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำรูปแบบต่างๆที่ปัจเจกเผชิญหรือเป็นสัมภาระขนาดใหญ่ที่ติดตัวมาแต่กำเนิดภายใต้การดิ้นรนในระบบสังคมทุนนิยม จึงเห็นได้ว่าการลงทุนในมนุษย์ (Investment in Human Capital) ด้านการศึกษายังไม่มีประสิทธิภาพ จากข้อมูลการวิจัยที่บทความนี้เสนอจะเห็นว่า เมื่อปัจเจกได้พิจารณาและคำนวณตามต้นทุนที่มีอยู่แล้วปัจเจกได้มองเห็นผลประโยชน์ (Benefit) ในปลายทางของการศึกษา ทั้งผลประโยชน์

ทางตรงอย่างความสามารถในการแสวงหารายได้ การเลื่อนชั้นทางสังคมของตนเองและครอบครัวและผลประโยชน์ทางอ้อมอย่างการมีความสุขที่ได้ศึกษาและเลือกอาชีพตามปรารถนา ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิม กลับกันเมื่อปัจเจกพิจารณาในต้นทุนของตนเองและครอบครัว ทั้งต้นทุนทางตรง (Direct Costs) ในค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้สำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษา ตั้งแต่การต้องเข้าสู่สนามการคัดเลือกเข้าอุดมศึกษา ระบบคัดเลือกเข้า ค่าใช้จ่ายต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบการศึกษา และค่าใช้จ่ายอื่นๆที่ต้องแบกรับภายใต้เงื่อนไขที่จำกัดของปัจเจกและครอบครัว รวมถึงต้นทุนทางอ้อม (Indirect Costs) อย่างค่าเสียโอกาสในการทำงานที่ต้องใช้ไปกับการศึกษา ในขณะที่เศรษฐกิจทางครอบครัวไม่เอื้ออำนวย ผลลัพธ์นำไปสู่การตัดสินใจไม่ศึกษาต่ออุดมศึกษา และแสดงถึงการมีทุนทั้งทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมที่ไม่เพียงพอต่ออำนาจในการตัดสินใจเป็นส่วนหนึ่งของความเหลื่อมล้ำในทรัพยากรอำนาจ

ภายใต้โครงสร้างอำนาจที่มีผลต่อบริบทการครอบครองทุนทั้งทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมของปัจเจกตามแนวคิดทรัพยากรอำนาจ (The Power Resource Theory) จะเห็นได้ว่าเยาวชนเหล่านี้ที่มีทุนค่อนข้างต่ำ เป็นผลจากสองส่วนด้วยกันได้แก่ หนึ่ง ต้นทุนครอบครัวจากรุ่นสู่รุ่น และสองโครงสร้างสังคมที่กดทับ ตามแผนภาพนี้

ภาพที่ 2 สมการคำนวณทรัพยากรและสมการชีวิต

กล่าวคือ การทำงานของทรัพยากรอำนาจในบริบทการครอบครองทุนที่แตกต่างมีความโยงใยต่อสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาและสถาบันครอบครัวที่ทำให้เยาวชนไม่สามารถถือครองอำนาจการตัดสินใจ ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และมีผลต่อความเสี่ยงในอนาคตของการแสวงหารายได้ การต่อรอง และเลื่อนชั้นทางสังคม นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำด้านอื่น ๆ ตามมา โดยผู้เขียนจะชี้ว่า โครงสร้างนโยบายและการจัดการศึกษาของสังคมไทยยังไร้ประสิทธิภาพในการเอื้ออำนวยต่อกลุ่มผู้มีขีดความสามารถทางรายได้หรือกลุ่มเปราะบาง เยาวชนจึงไร้อำนาจตัดสินใจในชีวิต และการต่อรองต่อโครงสร้างระบบการศึกษาที่เท่าเทียมแต่ไม่สามารถสร้างความเป็นธรรมได้ ผวนรวมกับสมการในชีวิตที่ติดตัวมาแต่กำเนิดทั้งทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม เมื่อถูกนำมาคำนวณระหว่างผลประโยชน์หักลบกับต้นทุน เยาวชนเหล่านี้ล้วนอยู่ในสถานะที่ติดลบทั้งสิ้น และไม่สามารถทำให้ทิศทางความเหลื่อมล้ำในสังคมลดลงไปได้ ซ้ำยังยังนำไปสู่การถ่างขยายความเหลื่อมล้ำรูปแบบต่าง ๆ มาก เป็นวัฏจักร

วงจรความเหลื่อมล้ำที่ผลิตซ้ำไปไม่จบสิ้น ปรากฏการณ์การตัดสินใจไม่ศึกษาต่ออุดมศึกษาของเยาวชนไทยดูเหมือนเป็นปัญหาของปัจเจกมากกว่าสังคม และอาจสวนทางกับทิศทางการศึกษาทางเลือกที่ไม่จำเป็นต้องเข้าอุดมศึกษา ทั้งนี้ ผู้เขียนมีทัศนะว่าการตัดสินใจไม่ศึกษาต่อของปัจเจกเป็นลักษณะตกหล่นจากการเข้าไม่ถึงการศึกษาที่สูงขึ้นกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานมิได้อยู่ในลักษณะที่เลือกสรรได้ แต่อยู่ในลักษณะที่จำยอมจำนนต่อบริบทสถานะในชีวิตที่ปัจเจกเผชิญ ซึ่งฉายภาพความเหลื่อมล้ำและภาวะไร้อำนาจในการตัดสินใจในชีวิต อีกทั้ง การศึกษามีผลต่ออาชีพไม่น้อยที่เรียกร้องและพิจารณาตามการศึกษาที่ได้รับซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพิสูจน์ความเชี่ยวชาญในสายอาชีพนั้น ๆ ท่ามกลางการถกเถียงเรื่องค่าแรงก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า การศึกษาก็มีส่วนในการแสวงหา การเพิ่มและหนทางเข้าสู่ค่าแรงที่สูงขึ้นโดยไม่ต้องรอการตัดสินใจของอำนาจรัฐแบบบนลงล่าง ผ่านการได้รับการศึกษาที่มากพอกับวิถีต่อรองเยาวชนทุกคนจึงควรมีอำนาจในการเลือกสรรตัดสินใจสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ตามที่ต้องการ ดังนั้น การศึกษาที่เป็นธรรมจึงควรครอบคลุมไปจนถึงระดับอุดมศึกษาที่เยาวชนสามารถเลือกตัดสินใจได้โดยต้นทุนทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างไม่ควรมีผลต่อการตัดสินใจและเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษา โอบรับรวมกลุ่มที่ตกอยู่ในสถานะอำนาจอย่างกลุ่มยากจน กลุ่มเพศหญิงเพศหลากหลาย กลุ่มเปราะบางและกลุ่มที่มีสภาพร่างกายแตกต่าง ที่กลายเป็นข้อจำกัดที่ส่งผลต่ออำนาจและการตัดสินใจศึกษาต่อด้วยการหนุนเสริมทรัพยากรและการศึกษาตลอดชีวิตแก่ปัจเจกซึ่งนอกจากช่วยเพิ่มทุนมนุษย์แล้วยังสามารถ ลด ละ ยุติความยากจนข้ามรุ่นไปพร้อมกันและนำไปสู่ความเสมอภาคทางการศึกษาร่วมกัน

จินตภาพการพัฒนาการศึกษาอุดมศึกษาที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

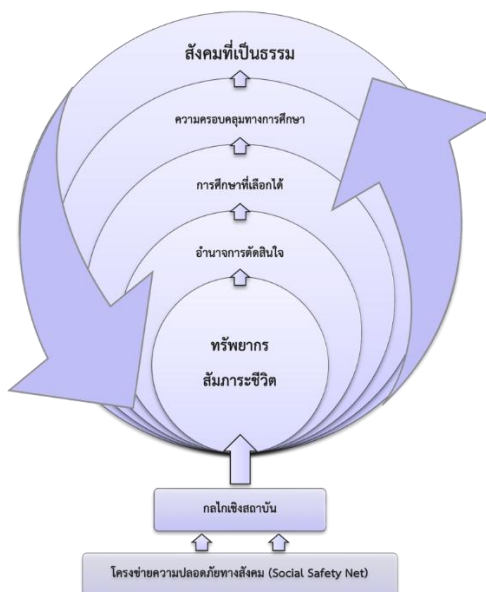
ภายใต้กรอบคิดการพัฒนาไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังเมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับข้อมูลสังเคราะห์ของงานศึกษานี้ในมิติการศึกษาบริบทการศึกษาต่อที่สูงขึ้นของเยาวชน จะเห็นว่ากลุ่มเยาวชนนี้ได้รับผลกระทบจากโครงสร้างที่เหลื่อมล้ำ ซึ่งเมื่อพิจารณาความแตกต่างแล้ว ผู้เขียนพบว่า สิ่งที่ยาวชนกลุ่มนี้แตกต่างจากเยาวชนนักเรียนทั่วไป คือ สัมภาระชีวิตเป็นสัมภาระทั้งมิติเศรษฐกิจและมิติสังคมที่มีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดอย่างเรื่องเพศ และสุขภาพ ทั้งภายหลังจากกำเนิดที่แบกรับเพิ่มในช่วงชีวิตที่ผ่านมาอย่างเศรษฐกิจฐานครอบครัว เปราะบางเมื่อเผชิญกับระบบการศึกษาที่มุ่งคัดกรองบุคคลผ่านกระบวนการที่จำเป็นต้องใช้ความสามารถและทุนของปัจเจก ผู้เขียนมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการกีดกันทางสังคมของระบบการศึกษาเมื่อผนวกพร้อมกับสัมภาระชีวิตของเยาวชนแล้วได้ส่งผลกระทบต่อการเข้าไม่ถึงและตัดสินใจไม่ศึกษาต่ออุดมศึกษา ฉะนั้น การแก้ปัญหาของการลดความเหลื่อมล้ำในการจัดการศึกษาอาจต้องครอบคลุมกลุ่มที่มีภาวะกำกึ่งและมีสัมภาระชีวิตซ่อนไว้อยู่เบื้องหลังเหล่านี้ร่วมด้วย เป็นส่วนสำคัญของจุดมุ่งหมายปลายทางของกรอบคิดการพัฒนาที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง โดยเป็นลักษณะของการมุ่งความครอบคลุมทางสังคม การสร้างตาข่ายจะสามารถสะท้อนการจัดสรรทุนมนุษย์

การกระจายทรัพยากรอำนาจ ที่รวมถึงการจัดการศึกษา แก้ปัญหาทรัพยากรที่มีจำกัดและการออกแบบเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ นำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มความเป็นธรรม ส่งผลให้สังคมจำเป็นต้องร่วมออกแบบโครงข่ายความคุ้มครองทางสังคม หรือ Social Safety Net ในรูปแบบต่าง ๆ

ความครอบคลุมทางสังคมภายใต้การพัฒนาโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังจะโอบรับกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบหรือถูกกีดกันอย่างมีศักดิ์ศรีและทั่วถึง (ต๋องพงศ์ เสนานนท์ และกนิษฐ์ สัญชาติวิรุฬห์, 2566) จะสามารถลดความเหลื่อมล้ำการศึกษาให้กลับสู่ความเสมอภาคเป็นธรรมชาติของการกระจายทรัพยากรทุนและนโยบายที่เข้าใจในความแตกต่างหลากหลายและมองอย่างองค์รวมสอดเนื่องกัน ปลายทางเชิงอุดมคติทางการศึกษาจึงต้องพิจารณา ทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยทางสังคม ทั้งสภาวะชีวิตและทรัพยากรทางทุน มิให้มีผลต่อการสร้างข้อจำกัดในการเข้าถึงและตัดสินใจทางการศึกษาของเยาวชนและทุกคน ด้วยถือว่าเยาวชนล้วนมีความปรารถนา ขวนขวายทางการศึกษาที่ระบบควรต้องปรับเชิงโครงสร้างร่วมกับเคลื่อนตัวเข้าสู่เยาวชนและทุกคนผ่านรูปแบบที่ยืดหยุ่น หลากหลาย ให้คุณค่าความแตกต่าง และบูรณาการร่วมกันในสังคม

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่

จากการประมวลปัญหาเชิงลึกที่ฉายภาพปัญหาและแฝงด้วยความปรารถนาทางการศึกษาของเยาวชน เป็นลักษณะสำคัญของจินตภาพผ่านสายตาและความรู้สึกนึกคิดจากประสบการณ์ นำมาสังเคราะห์เป็นข้อมูลสำคัญที่ควรนำไปสู่การออกแบบนโยบายสาธารณะ

ที่ครอบคลุมคำนึงไม่ยึดโยงกับข้อมูลเชิงสถิติตัวเลขหรือความเป็นเหตุผลเชิงปฏิฐานนิยมเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลเชิงคุณภาพที่สามารถตีภาพในมิติต่าง ๆ ที่สอดคล้องเชื่อมโยงกันได้ ด้วยการแปลงจินตภาพไปสู่ภาคปฏิบัติ โดยมุ่งเน้นการครอบคลุมทางสังคมและการคุ้มครองปัจเจกกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางที่ถูกกีดกันหรือหลุดหล่นไปจากกระบวนการทางสังคมในมิติต่าง ๆ ให้กลับเข้ามาและดำรงอยู่ได้ด้วยการเพิ่มทรัพยากรอำนาจ ลดสัมภาระชีวิตของเยาวชน ผ่านการหนุนเสริมด้วยโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมที่ดำเนินการผ่านกลไกเชิงสถาบัน ทั้งหมดนี้จะเป็นส่วนสำคัญของการลดความเหลื่อมล้ำนำไปสู่สังคมที่เป็นธรรมได้ในที่สุด

สรุป

การศึกษาต่ออุดมศึกษาในปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยทั้งทุนเศรษฐกิจและทุนทางสังคมเป็นอย่างมาก จึงควรมุ่งหนุนเสริมในทุนมนุษย์เพิ่มอำนาจการตัดสินใจของเยาวชนทั้งทำความเข้าใจในมิติเชื่อมโยงของความเหลื่อมล้ำ และมุ่งนำมิติการพัฒนากระบวนการเข้าถึงการศึกษาเพื่อนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำเพิ่มความเสมอภาคมากขึ้นในสังคม ทั้งเชิงรูปธรรมและนามธรรมด้วยการปรับจากบนลงล่างร่วมกับการหนุนเสริมให้เบื้องล่างสามารถต่อรองกับการกำหนดจากเบื้องบนได้ตามอุดมคติของความเป็นธรรม และหลักสวัสดิการสาธารณะที่ต้องสร้างหลักประกันให้เยาวชนทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ตามต้องการตลอดชีวิต ฉะนั้น การศึกษาระดับอุดมศึกษาต้องตั้งอยู่บนกรอบเกณฑ์ที่ไอบรรคับคำนึงถึงเยาวชนที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมไว้ร่วมด้วย เพื่อสะท้อนย้อนคิดถึงทิศทางของการพัฒนาสังคมในลักษณะองค์รวม เพื่อให้เกิดการพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับความเป็นจริงและไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังให้บรรลุและหลุดจากกรอบของอุดมคติไปได้

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2567). การจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น เส้นทางฝันสู่โอกาสและทางเลือกที่ตอบโจทย์ชีวิต. *วารสารการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ*, 2(3), 1-36.
- _____. (2568). *สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ปี 2567 และทิศทางสำคัญในปี 2568* (รายงานฉบับพิเศษ). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.
- จักรกฤษณ์ สิริริน. (2565). เหตุใด Gen Z เข้าเรียนมหาวิทยาลัยน้อยลง. สืบค้น 2 มกราคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/SRnYt>
- โชคลาภ มั่นคง. (2564). มิติความยากจน และรากเหง้าของความเหลื่อมล้ำกับความยั่งยืนในการพัฒนา. *วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ*, 12(24), 18-48.

- ต่อพงศ์ เสลานนท์ และกนิษฐ์ สัญชาติวิรุฬห์. (2566). การออกแบบสำหรับทุกคนด้วยแนวคิด “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” เพื่อสร้างสังคมที่เข้าถึงได้ทุกคน. *วารสารวิชาการ กสทช.*, 7(2), 13-42.
- ธนกร วรพิทักษ์นันท์. (2564). ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำต่อการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา ของนักเรียนไทย (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2565). ความเหลื่อมล้ำทางทุนเศรษฐกิจกับการกวดวิชาของชนชั้นกลางในสภาวะการณ์ โรคระบาดโควิด-19. *วารสารวิจัยสังคม*, 45(1), 133-170.
- ธนาชัย สุนทรอนันตชัย. (2556). หลักความเสมอภาคกับการรับบุคคลเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา. *วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ*, 4(1), 72-81.
- ธร ปิตติล. (2564). ความเหลื่อมล้ำไทย: บทวิเคราะห์โครงสร้างทางอำนาจและอุดมการณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- นพพันธ์ วรรณเทพสกุล. (2556). *สู่ชีวิตที่ดีกว่าเดิม : รายงานสถานการณ์ความไม่เป็นธรรมทางสังคม พ.ศ.2554-2555*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- นิภาภรณ์ ธรรมสอน และสรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ. (2560). การเรียนกวดวิชา: การบริโภคนิสัยของนักเรียนไทย. *วารสาร MFU-Connection*, 6(2), 127-158.
- แบงค์ งามอรุณโชติ และอิรภาพ พักทอง. (2555). สูง ต่ำ ไม่เท่ากัน “ทำไมระบบการศึกษาจึงสร้างความเหลื่อมล้ำ?”. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- วาทีนีย์ วิชัยยา. (2561). การกวดวิชาในฐานะปฏิบัติการทางสังคม: กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา*, 37(2), 13-43.
- สรวิช สีนุประมา. (2567). ชายแดน/เมืองหลวง: สองชั่วปัญหาเด็กหลุดระบบการศึกษาไทย. สืบค้น 2 มกราคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/GBNwr>
- สฤณี อาชวานันทกุล. (2554). ความเหลื่อมล้ำฉบับพกพา. กรุงเทพฯ: เป้นไทพับลิชชิง.
- สุรศักดิ์ มีบัว. (2561). การวิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) กองทุนเพื่อการศึกษา พ.ศ. ที่เหมาะสมกับการบังคับใช้. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 8(1), 191-208.

